

ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Агрономічний факультет

**Кафедра міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан агрономічного факультету

 Олександр Сіаток

2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“МІЖНАРОДНИЙ АГРОБІЗНЕС”

галузь знань	20 “Аграрні науки та продовольство”
спеціальність	201 “Агрономія”
освітній ступінь	другий (магістерський)
освітня програма	“Агрономія”
вид дисципліни	обов’язкова
мова навчання	українська

Житомир — 2021

Розробник: доцент кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції, кандидат економічних наук
Олександр КОВАЛЬЧУК

УХВАЛЕНО:

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції,
д.е.н., професор

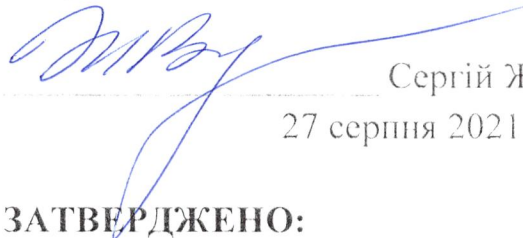

Тетяна ЗІНЧУК

протокол № 1 від 26 серпня 2021 р.

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми
“Агрономія”

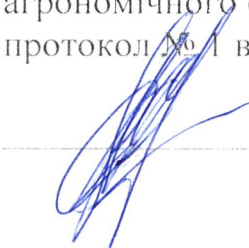

Сергій ЖУРАВЕЛЬ

27 серпня 2021 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Навчально-методичною комісією
агрономічного факультету,
протокол № 1 від 01 вересня 2021 р.

голова НК Тетяна КЛИМЕНКО

1. Мета початкової дисципліни

Глобалізаційні економічні процеси у світі, інтеграція України у міжнародні економічні процеси, розширення світогосподарських зв'язків висувають якісно нові більш високі вимоги до теоретичних та практичних концепцій, що покладаються в основу формування системи управління зовнішньоекономічними зв'язками, процесами, діяльністю. Це потребує конкретних рекомендацій та наявності висококваліфікованих спеціалістів, конкурентоздатних на сучасному ринку праці з жорсткими правилами та високими вимогами, спроможних реалізувати їх на практиці.

Метою освітньої компоненти “Міжнародний агробізнес” є формування у студентів сучасного управлінського мислення, системи теоретичних знань і практичних навичок щодо прийняття та виконання рішень у сфері міжнародного агробізнесу. В процесі вивчення дисципліни необхідно з'ясувати зміст і роль міжнародного менеджменту в міжнародному агробізнесі, особливості діяльності менеджера в міжнародних агрокорпораціях, що дасть змогу забезпечити високу кваліфікацію майбутніх фахівців у їх багатогранній діяльності, використовувати досягнення сучасних надбань міжнародного агробізнесу, сприяти прийняттю оптимальних рішень при розгляді наукових і виробничо-господарських завдань.

Предметом вивчення дисципліни є сукупність господарських, економічних, правових, фінансових відносин у сфері економічної діяльності між аграрними підприємствами України – суб'єктами ЗЕД та іноземними фірмами як на території України, так і за її межами.

2. Обсяг навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма	заочна форма
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань 20 “Аграрні науки та продовольство”		
Модулів – 1	Спеціальність 201 “Агрономія”	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,63, самостійна робота студента – 4,88	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		14 год.	2 год.
		Практичні	
		28 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		78 год.	114 год.
Вид контролю:			
		залік	залік

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати: основи агробізнесу в міжнародному економічному середовищі; основні принципи організації маркетингової діяльності в агробізнесі; організаційну структуру агробізнесу; сучасні аспекти світової продовольчої системи; тенденції формування

світового продовольчого ринку, передумови та перспективи України на ньому; регіональну структуру міжнародного агробізнесу;

вміти: аналізувати сучасний стан світової продовольчої системи в глобальному економічному середовищі; обґрунтовувати методи збільшення продовольчих ресурсів; обґрунтовувати та формувати маркетингову стратегію підприємства та здійснювати її реалізацію на зовнішніх ринках; розробляти стратегію діяльності українського підприємства - учасника міжнародного бізнесу; оцінювати можливості здійснення міжнародних операцій з точки зору їх змісту, правового регулювання, економічної доцільності та комерційної ефективності.

3. Очікувані результати навчання з дисципліни

Шифр	Результат навчання
РН 3	Розробляти і реалізовувати економічно значущі виробничі і дослідницькі проекти в сфері агрономії з урахуванням наявних ресурсів та обмежень, технічних, соціальних, правових та екологічних аспектів.
РН 9	Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами для обговорення результатів професійної діяльності, досліджень та інноваційних проектів у сфері аграрних наук та продовольства.
РН 10	Здійснювати ефективне управління персоналом і ресурсами, забезпечувати професійний розвиток персоналу, об'єктивно оцінювати результати діяльності колективу та внесок його учасників до цих результатів.
РН 11	Здійснювати бізнесове проектування та маркетингове оцінювання виконання і впровадження інноваційних розробок.

4. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами

Компетентності	Програмні результати навчання			
	РН 3	РН 9	РН 10	РН 11
ЗК 5	+	+	+	+
СК 2	+	-	+	-
СК 10	+	-	+	+

ЗК 05. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

СК 02. Здатність аналізувати та оцінювати сучасні проблеми, перспективи розвитку та науково-технічну політику в сфері агрономії.

СК. 10. Здатність проектувати та реалізовувати екологічно-безпечні, економічно-ефективні та енергоефективні технології виробництва в аграрному виробництві.

5. Система оцінювання та вимоги

Здобувача вищої освіти слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Максимально/мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 60/36 та максимально/мінімально можлива кількість балів, набраних на заліку – 40/24.

Накопичення рейтингових балів з навчальної дисципліни

Види навчальної роботи	Min/ max кількість балів
Семестрове оцінювання: <ul style="list-style-type: none">- присутність на заняттях (при пропусках занять з проміжних дисциплін допускається відпрацювання пройденого матеріалу) – за кожне відвідування 1 бал;- доповідь з презентацією за тематикою самостійного роботи в межах дисципліни (оцінка залежить від повноти розкриття теми, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості презентації і доповіді) – за кожну презентацію максимум – 7 балів;- усне опитування – за 1 заняття 1 бал- модульні контрольні роботи – максимум 14 балів	24/40
Самостійна індивідуальна робота	12/20
Залік	24/40
Максимальна кількість балів	100
Додаткова оцінка Участь у наукових конференціях, підготовка наукових публікацій, участь у конкурсах наукових робіт за спеціальністю, предметних олімпіадах	15

Система оцінювання сформованих компетентностей у ЗВО враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної і індивідуальної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у здобувачів ВО здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

6. Засоби діагностики результатів навчання та форми поточного і підсумкового контролю

Підсумковий контроль результатів навчання та компетентностей студентів з навчальної дисципліни **“Міжнародний агробізнес”** здійснюється на підставі проведення семестрового заліку у формі тестування. Запропоновані тести розроблено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни. Завданням заліку є перевірка засвоєння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими темами, здатності використання для вирішення конкретних завдань в системі міжнародних економічних відносин. Тестові питання мають теоретичне та прикладне спрямування та передбачають вирішення типових професійних питань здобувача й дозволяють діагностувати рівень його підготовки, компетентності з навчальної дисципліни.

Студент може бути допущений до складання заліку, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі досягла 36 балів. Студента слід вважати атестованим, якщо сума, одержаних за результатами підсумкової перевірки успішності, дорівнює 60 балів.

Мінімально можлива кількість балів, отриманих студентом у випадку складання заліку дорівнює 24, а максимальна – 40. Підсумкові бали за залік складаються із суми балів за відповіді на тестові питання, що округлені до цілого числа. Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як сума балів, отриманих під час заліку та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

7. Програма навчальної дисципліни

ЗМ. 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ

Тема 1 (Т1). Предмет і задачі курсу «Міжнародний агробізнес».

Тема 2 (Т2). Продовольчий маркетинг.

Тема 3 (Т3). Організація маркетингу і особливості розробки бізнес-планів для аграрних компаній.

Тема 4 (Т4). Організаційна структура агробізнесу.

Тема 5 (Т5). Інфраструктура аграрного бізнесу.

Тема 6 (Т6). Стратегічний менеджмент в міжнародному агробізнесі.

ЗМ.2. МІЖНАРОДНА АГРОПРОДОВОЛЬЧА СИСТЕМА ТА РЕГІОНАЛЬНА СТРУКТУРА МІЖНАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ

Тема 7 (Т7). Продовольча проблема в сучасному світі.

Тема 8 (Т8). Методи збільшення продовольчих ресурсів.

Тема 9 (Т9). Основні тенденції світового продовольчого ринку.

Тема 10 (Т10). Агробізнес у найбільш розвинутих країнах.

Тема 11 (Т11). Спільна аграрна політика ЄС.

Тема 12 (Т12). Модель розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного сектору Польщі.

Тема 13 (Т13). Агробізнес України.

Тема 14 (Т14). Аграрний бізнес в країнах, що розвиваються

8. Теми лекцій

№ з/п	Тема	Назва теми	Кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	T1	Предмет і задачі курсу «Міжнародний агробізнес».	2	2
2	T2	Продовольчий маркетинг.	2	-
3	T3	Організація маркетингу і особливості розробки бізнес-планів для аграрних компаній.	2	-
4	T4	Організаційна структура агробізнесу	2	-
5	T5	Інфраструктура аграрного бізнесу	2	-
6	T6	Стратегічний менеджмент в міжнародному агробізнесі.	2	-
7	T7	Агробізнес у найбільш розвинутих країнах	2	-
РАЗОМ			14	2

9. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Назва теми	Кількість годин	
			денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи міжнародного агробізнесу				
1	T1	Предмет і задачі курсу «Міжнародний агробізнес».	2	2
2	T2	Продовольчий маркетинг.	2	-
3	T3	Організація маркетингу і особливості розробки бізнес-планів для аграрних компаній.	2	-
4	T4	Організаційна структура агробізнесу	2	-
5	T5	Інфраструктура аграрного бізнесу	2	-
6	T6	Стратегічний менеджмент в міжнародному агробізнесі.	2	-
7	T1-6	Контрольна робота 1.	2	-
Змістовий модуль 2. Міжнародна агропродовольча система та регіональна структура міжнародного агробізнесу				
8	T7	Продовольча проблема в сучасному світі	2	-
9	T8	Методи збільшення продовольчих ресурсів	2	-
10	T9	Основні тенденції світового продовольчого ринку	2	2
11	T10	Агробізнес у найбільш розвинутих країнах	2	-
12	T11	Спільна аграрна політика ЄС	2	-
13	T13	Агробізнес України	2	-
14	T7-14	Контрольна робота 2	2	-
РАЗОМ			28	4

10. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Назва теми (питання)	Кількість годин	
			денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи міжнародного агробізнесу				
1	T1	Предмет і задачі курсу «Міжнародний агробізнес». Економічні категорії «Агробізнес» та «міжнародний агробізнес». «Зелена революція», розвиток агропромислової інтеграції та формування агропромислового комплексу. Передумови формування міжнародної системи агробізнесу. Система економічних відносин у міжнародному агробізнесі	4	4
2	T2	Продовольчий маркетинг. Система продовольчого маркетингу. Особливості попиту на продовольчі товари. Функції маркетингу. Аграрний бізнес у системі продовольчого маркетингу.	4	4
3	T3	Організація маркетингу і особливості розробки бізнес-планів для аграрних компаній. Основні принципи організації маркетингової діяльності в аграрних компаніях. Розробка цінової стратегії. Планування товарного асортименту та організація процесу руху товарів. Особливості розробки бізнес-планів для аграрних компаній.	4	8
4	T4	Організаційна структура агробізнесу. Основні організаційні форми аграрного виробництва. Інфраструктура агробізнесу. Організація виробництва у фермерських господарствах. Форми і методи державного регулювання агробізнесу.	4	8
5	T5	Інфраструктура аграрного бізнесу. Призначення та склад інфраструктури аграрного бізнесу. Функції агросервісу. Інформатизаційне обслуговування. Соціальна інфраструктура в сільській місцевості.	4	8
6	T6	Стратегічний менеджмент в міжнародному агробізнесі. Завдання міжнародного стратегічного менеджменту. Стратегічні альтернативи міжнародного бізнесу. Розробка міжнародних стратегій.	4	8
Змістовий модуль 2. Міжнародна агропродовольча система та регіональна структура міжнародного агробізнесу				
7	T7	Продовольча проблема в сучасному світі. Основні тенденції виробництва продовольства в різних регіонах світу. Концептуальне визначення продовольчої проблеми. Цілі продовольчої та сільськогосподарської організації ООН — ФАО та інших міжнародних організацій. Система управління світовим аграрним виробництвом.	4	8
8	T8	Методи збільшення продовольчих ресурсів. Резерви підвищення продуктивності агросектора. Тенденції науково-	8	10

		технічного прогресу в аграрному бізнесі. Біологічні резерви збільшення продовольчих ресурсів.		
9	T9	Основні тенденції світового продовольчого ринку. Товарна структура виробництва і торгівлі аграрної продукції. Основні напрями експорту і імпорту аграрної продукції. Глобалізація аграрних ринків. Україна на світових аграрних ринках.	8	10
10	T10	Агробізнес у найбільш розвинутих країнах. Організаційні форми агробізнесу США. Аграрне виробництво Канади. Агробізнес Ізраїлю.	8	10
11	T11	Спільна аграрна політика ЄС. Еволюція САП ЄС. Механізм функціонування САП ЄС. Фінансування спільної аграрної політики ЄС.	8	10
12	T12	Модель розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрного сектору Польщі. Політика розвитку фермерських господарств. Управління та ресурси аграрного сектору. Інструменти регулювання агробізнесу Польщі.	6	8
13	T13	Агробізнес України. Рослинництво. Тваринництво. Переробна промисловість. Інфраструктура та послуги. Фінанси.	6	10
14	T14	Аграрний бізнес в країнах, що розвиваються. Агробізнес в країнах Африки. Аграрне виробництво у країнах Близького Сходу. Агробізнес країн Південної та Південно-Східної Азії.	6	8
РАЗОМ			78	114

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Лекційні заняття проводяться в аудиторіях, обладнаних мультимедійними засобами, телевізорами, комп'ютерами, фліпчартами і передбачають використання викладачем тематичних презентацій. Практичні заняття проводяться на основі методичних вказівок з використанням статистичних даних та індивідуальних презентацій, підготовлених здобувачами.

12. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Babok Guide: Global Standard for Business Analysis – IIBA, International Institute of Business Analysis. 2020. URL: <https://www.iiba.org/standards-and-resources/babok/>
2. Амеліна І.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / І.В. Амеліна, Т.Л. Попова, С.В. Владимиров. – К.: ЦУЛ – 2019. – 256 с.
3. Баронін А. С. Аналіз і прогноз у політиці та бізнесі: курс лекцій / А. С. Баронін. — К.: Вид. Паливода А.В., 2005. — 128 с.
4. Гіл Чарлз В.Л. Міжнародний бізнес: конкуренція на глобальному ринку / В.Л. Чарлз Гіл; пер. з англ. А. Олійник, Р.Ткачук. – К.: Основи. 2006. – 856 с.
5. Задоя А.О. Міжнародна економіка: навч. посіб. / А.О. Задоя. – К.: ЦУЛ – 2019. – 416 с.

6. Іващук І.О. Зовнішньоторговельні інтереси країн Європи / І.О. Іващук, К.З. Возьний, А.А. Вірковська. – К.: ЦУЛ – 2019. – 280 с.
7. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. Видання 6-те, перероблене / Ю.Г. Козак, О.О. Сукач, Д.М. Бурлаченко. – К.: ЦУЛ – 2020. – 268 с.
8. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. Видання 6-те, перероблене / Ю.Г. Козак, О.О. Сукач, Д.М. Бурлаченко Д. М. – К.: ЦУЛ – 2020. – 268 с.
9. Козак Ю. Г. Світова економіка: навчальний посібник / Ю.Г. Козак. – К.: ЦУЛ – 2019. – 326 с.
10. Кучеренко Д.Г. Україна і світ: Навч. посіб. / Д.Г. Кучеренко, О.В. Мартинюк, В.С. Сахаров. – К.: ЦУЛ – 2020. – 416 с.
11. Литвиненко Н. П. Методи та моделі прийняття рішень у міжнародному бізнесі. / Н.П. Литвиненко, Т. О. Терещенко. – К.: ЦУЛ – 2020. – 336 с.
12. Майер Дж. Міжнародне середовище бізнесу / Дж. Майер, Д. Олесневич; пер. з англ. – К.: Либідь, 2002. – 703 с.
13. Муковський І. Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах: навчальний посібник / І. Т. Муковський, А. Г. Міщенко, М. М. Шевченко. – К.: Кондор, 2018. – 224 с.

Допоміжні

1. Chait, J. (2020). What Is Agribusiness? Available at: <https://www.thebalancesmb.com/what-is-agribusiness-2538209>
2. Hamilton, S. (2016). Revisiting the History of Agribusiness. *Business History Review*, 90 (3), 541–545. doi: <http://doi.org/10.1017/s000768051600074x>
3. Zinchuk, T., Kutsmus, N., Kovalchuk, O., Dankevych, V., Usiuk, T. (2017). Institutional Transformation of Ukraine's Agricultural Sector. *Review of Economic Perspectives*, 17 (1), 57–80. doi: <http://doi.org/10.1515/revecp-2017-0003>
4. Zylbersztajn, D. (2017). Agribusiness systems analysis: origin, evolution and research perspectives. *Revista de Administração*, 52 (1), 114–117. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0080210716307531?via%3Dihub>
5. Антошкін В. К. Соціальна відповідальність суб'єктів агробізнесу: фінансове забезпечення та світовий досвід / В. К. Антошкін // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2020. - № 2. - С. 13–22.
6. Бондаренко О. В. Щодо формування стратегії управління експортними ризиками в агробізнесі / О. В. Бондаренко // Вчені записки Харківського гуманітарного університету "Народна українська академія". - 2021. - Т. 27. - С. 200–210.
7. Герасименко Ю. С. Стратегічні напрями формування механізму державного стимулювання розвитку екологічно орієнтованого агробізнесу / Ю. С. Герасименко, В. О. Велієва, Р. М. Остапенко // Проблеми економіки. - 2020. - № 4. - С. 364–375.
8. Гудзь Ю. Ф. Особливості фінансового аналізу малих переробних підприємств агробізнесу з метою запобігання загрози їх банкрутства / Ю. Ф. Гудзь, М. О. Юнацький, І. В. Шаповалова // Торгівля і ринок України. - 2020. - № 1. - С. 26–38.
9. Захаров І. К. Визначна роль конкуренто-спроможності та управління ресурсами в діяльності підприємств агробізнесу / І. К. Захаров, Б. В. Шарко // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2020. - № 2. - С. 277–286.
10. Корнієнко Г. С. Класифікація правовідносин у сфері агробізнесу / Г. С. Корнієнко // ScienceRise. Juridical Science. - 2020. - № 2. - С. 30–34.
11. Кропивко М. Ф. Управління інвестиційними процесами в агробізнесі: соціальний ефект

- / М. Ф. Кропивко // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2020. - № 4(2). - С. 3-16.
12. Лобода О. М. Використання експертних оцінок для визначення пріоритетних напрямів впровадження цифрових технологій в агробізнесі / О. М. Лобода, Н. Д. Худік // Агросвіт. - 2021. - № 4. - С. 38-44.
 13. Лупенко Ю. О. Моделювання кредитної системи в умовах взаємодії банківського сектора з мікрофінансовими організаціями для фінансової підтримки агробізнесу / Ю. О. Лупенко, С. В. Андрос // Облік і фінанси. - 2020. - № 2. - С. 74-80.
 14. Ляшенко Р. В. Застосування інновацій під час формування системного менеджменту в агробізнесі / Р. В. Ляшенко // Бізнес-навігатор. - 2020. - Вип. 1. - С. 141-146.
 15. Недільська Л. В. Діджиталізація агробізнесу: тенденції та джерела фінансування / Л. В. Недільська, Д. О. Оленок // Наукові горизонти. - 2020. - № 6. - С. 26-32.
 16. Орехова Т. В. Міжнародний маркетинг та фінанси для розвитку бізнесу / Т. В. Орехова // Економіка України. - 2019. - № 3. - С. 88-91.
 17. Пономарьова М. С. Організаційно-економічні умови забезпечення конкурентоспроможності та інноваційно-інвестиційної привабливості підприємств агробізнесу / М. С. Пономарьова, О. О. Дубинська // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2020. - № 1. - С. 141-151.
 18. Разінькова М. Ю. Міжнародний розвиток бізнесу: проблеми та шляхи їх вирішення / М. Ю. Разінькова // Економічний простір. - 2019. - № 151. - С. 91-100.
 19. Русак О. П. Аналіз розвитку агробізнесу в контексті формування територіального маркетингу / О. П. Русак, Т. М. Паламарчук // Наукові горизонти. - 2020. - № 3. - С. 34-43.
 20. Сідненко М. В. Міжнародний офшорний бізнес: принципи ведення та світовий досвід для України / М. В. Сідненко, М. І. Попович. // Ефективна економіка. - 2018. - № 5.
 21. Хмелевський О. В. Глобалізація міжнародного економічного середовища за впливом на міжнародний бізнес транснаціональних корпорацій / О. В. Хмелевський, Н. О. Керницька // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2018. - № 3(1). - С. 235-239.

Інформаційні ресурси

1. www.bank.gov.ua – офіційний сайт Національного банку України
2. <http://www.fao.org/home/en/> – офіційний сайт Продовольчої та сільськогосподарської організація ООН
3. www.ilo.org – офіційний сайт Міжнародної організації праці (МОП)
4. www.imf.org – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду (МВФ)
5. www.iom.int - офіційний сайт Міжнародної організації міграції (МОМ)
6. www.me.gov.ua - офіційний сайт Міністерства економічного розвитку, торгівлі і сільського господарства України
7. www.ukrstat.gov.ua - офіційний сайт Державної служби статистики
8. www.un.org – офіційний сайт Організації об'єднаних націй (ООН)
9. www.unctad.org - офіційний сайт Конференції ООН по торгівлі та розвитку (ЮНКТАД)
10. www.wb.org - офіційний сайт Світового Банку (СБ)
11. www.wipo.int - офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ)
12. www.wto.org - офіційний сайт Світової Організації Торгівлі (СОТ)